

VI.

На другий день Жук не витерпів и побіг до Сопуна на розвідки про Джура. Ті вiсти, котрі він одібрав про Джура, особливо ж про Лаврову, запевнили ёго, що Рися вилетіла з Джурової голови. „Як же тепер зробить,” думав Жук, вернувшись до дому, „чи просто з одного разу все розкажуть Рисі, чи трохи-по-троху підготувать її?” Ёму здавалось, що красче кінчать в один раз; але прийшла думка, що треба спершу порадиться з старою и з дружиною.

— „Боязко, сину, говорить з-разу,” радила стара Жучиха.

— „Чого боязко?”

— „Щоб не було так, як з Сонею... цур ёму! Мене накаряв міх, так я й торби боюсь... лучше, синку, повагом!”

— „А ти, Соню, як думаєш?” спитав Семен.

— „По моєму, не слід тяг ти; одклад не йде в лад; Рися й сама трохи не завірена, що Джур забув про неї.”

— „Ну, як знаєте діти... та тільки коли б воно знов не вийшло чого!.. крий Боже!.. Заступи нас, свята Варваро!” И Жучиха набожно перехрестилась и глянула на образ.

Отже того дня якось и сам Жук не рішився заговорить з Рисею, наче ёму жаль її було, наче жаль було розвіять ту мрію, в котрій ходила Рися, и котра справді — давно розвітрилась.

Другого дня в вечері, сидячи за чаєм, Жук завів річ про Джура; силкуючись, щоб бесіда йшла весело, він згадував часи свого студентства, згадував усе, що знав смішного про Джура. Рися мовчки перегортувала листки якоїсь нової книжки, а Жучиха не спускала з Рисі очей: вона запримітила, що Рися ніби прикусує губи, ніби їй немила Семенова розмова, — и стара не помилилась.

— „Годі, Семене, шутковать!” озвалась Рися. „Мені здається, що тебе кортить сказать щось нове про Джура; ну и говорив би швидче, просто, без обиняків... так?”

Семен не видержав строгого погляду Рисі, засоромився и мовчав.

— „Ну, що ж мовчиш?” допитувала Рися, „говори!..”

— „Коли говорить, так слухай!” И Семен принявся розказувать, що взнав од Сопуна про Джура. Рися сиділа мовчки, підперши голову обома руками и поставивши лікті на стіл. Вона сціпила зуби и дивилась на верх стіни, наче перед її очима не стояла та стіна и не закривала далекого безкраёго краёзору.

Жук ходив по кімнаті. Стара плела чулок, Соня щось шила, самовар потух, у хаті було тихо наче в усі, тільки рівні ступні Жука тревожили ту могильну тишу... Усі мовчали, кожен чув себе в якомусь незвичайнім стані.

Так минула ціла година, ніхто не починав розмови, наче в кожного приріс язик до піднебіння.

— „Чи так — то й так,” озвалась Рися, встала, попрощалась и пішла до себе в кімнату.

— „Чи я ёго любила, чи тільки на хвилю закохалась у ёго?” питала сама себе Рися, сівши біля столу. „Ні!.. я не любила ёго!.. ёго любить не можна... він чоловік без серця... А він?.. він... чи не насміхався він з моєї молодости?.. чи було в ёго хоч капелиночки кохання до мене?” Рися стала згадувать знов усе те минувшє, що було в те літо, як Джур гостёвав у їх. Думки її так наперлись в один бік, що вона в кожному слові Джура бачила насмішку... О, Боже ж мій!” скрикнула вона; „яка ж я була дурна, не розумна!.. Ні!.. так робить не

можна!.. я повинна покарати його... я покараю його — не за те, що він закохався в другу, а за те, що він сміявся з мене...” Рися схопила папір и перо и стала щось писати; але слова не йшли, рука тряслась, вона швирнула перо, порвала на шматки папір и стала швидко ходити по кімнаті.

— „Ні!.. нема сили... дух захватуює!.. та й що писати и куди писати?..” Вона напилась води... Двері тихенько рипнули и вийшла Жучиха.

— „Ти не спиш доню?”

Рися здивовалась. „Чого се ви, матусю, прийшли?”

— „Провідать тебе, чи здорова ти?”

— „Здорова, ненечко! не турбуйтеся, идіть спати!”

— „Ти дуже бліда, Рися! а очі як горять!.. я трошки посижу у тебе.”

— „Посидьте.”

— „Що ж, Рися, ти думаєш робити?” спитала Жучиха трохи згодя.

— „Ще й сама не знаю, мамо! Знаю добре тільки одно: що, коли правда усе те, що я чула од Сені, так коли б Джур яким чудом переродився, став таким, яким би я хотіла його бачити; коли б запрягав, що любить мене, що не жити-ме без мене, коли б я завірилась, що справді без мене він не може жити: то й тогді б я не обернулась до його... Честні люде так не роблять, як він: коли він вже не любить мене — я за се не ремствую, але чом він просто не написав мені про се, а замовк? значить він не любив мене, він тільки сміявся... идіть, мамо, спати! не безпокойтесь про мене, я спокійна.”

Жучиха журливо глянула на дочку, зітхнула, перехрестила її, поцілівала и пішла.

Рися лягла спати. Не спалось їй; над нею нависла хмара не нудьги, а жалю; їй все таки верзлось одно: що Джур сміявся над нею. В серце до неї стала пробиватися пімста. „Я вимещу йому... я посміюся над ним ще гірше, ніж він з мене... Я його знайду... знайду під землею... Я стану перед ним як манія, не дам йому супокою ні на годину; скажу: „от се тобі плата за твоє коханє...” Потім... потім...” Вона й сама не знала, що „потім”. Незвичайне чувство злости давило її; її кидало то в жар, то в холод. К світу чувство трохи вгамовалось и Рися заснула.

— „Матусю!” говорила другого дня Рися матери; „я через тиждень поїду.”

— „Куди?” спитала з дивовижею стара.

— „За кордон.”

— „Що ти, Рися! чого ти поїдеш?”

— „Чого?... поїду вчитися... а може — може й Джура знайду де...”

Жучиха ще більш здивовалась: учора Рися одрікалась од Джура, а сьогодні говорить, що поїде шукати його!..

— „На що він тобі здався? — ти ж учора говорила...”

— „Говорила, що не обернусь до його. — Так, але я не на те й шукати-му його... я знайду його, щоб посміятися над ним...”

— „Цур йому, серденько! викинь його з голови, забудь про його! — Чому ти там учити-мешся?”

— „Медицині буду вчитися... поїду в Цюрих, вивчусь и вернусь до вас в Жуківку...”

— „Мій вік... Рися! сама знаєш: день до вечера... зайдеш, я вже й не побачу тебе.”

Жучиха стала плакати. Сльози матери стревожили Рися, вона принялась заспокоювати її.

Семен и Соня хоч и здивовались на бажанє Риси, але не одговорювали її іхати в Цюрих. Про Джура Жук не безпечився, він запевно думав, що Рися й сама сказала, що не бігати-ме

по Європі, шукаючи Джура, а буде силковаться розізнати, де він, и взнавши запевно про се, явиться перед ёго, „щоб помстити, щоб посміяться з ёго”.